

בך מספרים לילדי גרמניה על השואה

ההשמדה? קבוצה קטנה של נאצים, מיעוט מטורף לא גרמני, השתלטה על המדינה • מחנות ריכוז? טרנספורטים? הוצאות להורג? היו, אבל הקורבנות הם הגרמנים • רכבות משא? הפליטים הם גרמנים • מוות בגז? היהודים הם שהמיתו את עצמם, כדי שלא ליפול בידי הנאצים – וכן, יש 'נאצים' ויש 'גרמנים' • פרופסור זהר שביט קראה 350 ספרי ילדים גרמנים, ובספרה החדש 'עבר ללא צל' היא מתארת מציאות קשה ומקוממת של בניית עבר ללא לקיחת אחריות • ראיון

ה'עידוד': אין ורמאכט ואין יהודים מבוהלים. איור בספר 'רוזה וייס'

המקור: הילד מגטו וארשה. מאלבומו של מפקד האס.אס. מדכא המרד

יהודה קורן

היהודים מרעילים – והאחרים לא. [...] להגיד את האמת, גם בפטרייה יפה לא רואים בכלל שמסתתר הרבה רעל.

כך מהרהר בינו לבין עצמו קרלי היינץ, אחד מגיבורי ספר הילדים הגרמני 'משפחת ובר' מאת הנס גיאורג נואק. הספר ראה אור ב-1962 ולפני שלוש שנים הודפס מחדש. הנער דוחה את הטענה שהיהודים מרעילים, כי מעורר לא נתקל בזה. אבל אז חולפת במוחו מחשבה נוספת: הרי גם בפטריות רעל קשה להבחין. "וכך, כוונותיו הטובות של המחבר לא רק שעלו בתווה, אלא מוסיפות חטא על פשע. תעמולת השקר על היהודים המרעילים אינה מוכחשת, ועוד ניתן לה משנה תוקף", אומרת פרופ' זהר שביט, שספרה 'עבר ללא צל', על הדרך שבה מצטייר העבר הנאצי בספרות הילדים בגרמניה, ראה אור השבוע (עם עובד, ספריית אפקים, עורך: אלי שאלתיאל). "בהמשך מדמים נער יהודי ל'רמש מגעיל', דימוי שכיח בתעמולה הנאצית, שהפיצה את סרטי העברושים המתרוצצים בבהלה", היא מוסיפה.

האם העובדה, שבי-1996 חוזרים על התעמולה הנאצית מבלי לגנותה, מעידה שהיא חילחלה פנימה ואומצה? ואולי היא נובעת מעצם ההווה הגרמנית, עד שאין הם מבינים בכך שהיא פסולה?
"לא חקרתי ספרות ילדים ניאונאצית אלא את ספרות הילדים הגרמנית הקאנונית. קראתי 350 ספרים שנכתבו על ידי יוצרים מהשורה הראשונה, ספרים רבי מכר שאפשר ללמוד מהם איך לכתוב ספר לילדים. אלה סופרים אמיצים, חרשיים, קוראי תג, שכתבו נגד חינוך סמכותי וחברה סמכותית. היוצרים הם אנשים פתוחים ובעלי דעות נאורות, אבל בכתיבתם על גרמניה הנאצית לא הצליחו לספר את הסיפור האמיתי. הם ביקשו להילחם באנטישמיות, לתקן את עיוותיה, אבל הם שבו והנציחו את המסורת האנטישמית: היהודים מתוארים אצלם כערמומים, מרושעים, תאבי בצע, בוגדנים, רמאים, מתנשאים, צבועים ופחדנים, ומצבם הכלכלי טוב יותר משל הגרמנים, שאינם מסוגלים להתחרות בהם. נוכחותם של היהודים מוצגת לרוב כגורם מאיים, ויש להם כמעט יכולת מיתית לגרום נזק. ספרות הילדים מעידה במפורש: האנטישמיות בגרמניה חריפה מאוד, אבל הגרמנים

עורך: זיסי סתוי

אינם ערים לכך. גרמניה ממשיכה לספר לילדיה את הסיפור האנטישמי, לקבור את העבר, לנקות את עצמה מאחריות לפשעיה, ואף מציגה את עצמה כקורבן העיקרי של המלחמה."

■ ■ ■

אל ספרות הילדים הגרמנית הגיעה פרופ' שביט מתוך חקר ספרות הילדים בישראל: "התברר לי שכראשית דרכה ינקה ספרות הילדים העברית מהתרבות הגרמנית. 'זכרונות לבית דוד', למשל, שדורות של ילדים בארץ גדלו עליו בשנות ה-40 וה-50, היה עיבוד של ספר גרמני מאמצע המאה הקודמת". היא למדה גרמנית, וב-1986 קיבלה מילגה מקרן הומבולדט היוקרתית לחקור את צמיחת ספרות הילדים היהודית בגרמניה. "נסעתי לקלן בשמחה רבה, ללא כל עכבות והתחבטויות. הורי מיעטו לדבר על גורל משפחתם בשואה. ידעתי רק שמשפחתו של אבי הוצאה להורג בתלייה, ואחיה של אמי נורה כשברח מהרכבת בדרך למחנה. הפנמתי את שתיתקם של הורי, והאמנתי שבכך נחשך ממני הצורך לאמץ את השואה לתוך הביוגרפיה שלי. הייתי צברית גאה, לא התעניינתי בנושא, ובניגוד לידידי טומי לפיד, לא חשבתי שביני לבין הגרמנים השואה תעמוד לנצח. האמנתי שצריך למתוח קו על העבר ולפתוח דף חדש".

חורשים ארוכים היא נסעה ברחבי גרמניה, נברה בבתי כנסת ובספריות אחר ספרי הילדות הישנים, עדות למגעים בין התרבות היהודית לגרמנית ולניסיון ליצור 'יהודי חדש', שישתלב בסביבתו. כך התוודעה גם אל ספרי הילדים הגרמנים. "אלה ספרים מהטובים בעולם, ורציתי שגם הקורא הישראלי יחנה מהם. התחלתי למיין מה כדאי לתרגם לעברית, וכשהגעתי לספרים שעסקו בשנות המלחמה, הרגשתי אי נחת. זאת לא היתה תמונת העבר שזכרתי מספרי השואה שקראתי בילדותי. רדיפות היהודים נדחקו למקום שולי ולא היתה מלה על השמדה ורצח עם".

מדוע זה מפתיע? הרי קשה לספר לילדים על מלחמה וזוועותיה.

"החשש שמא התיאורים יגרמו לקוראים הצעירים לחלומות וזוועה ולפחדים לא הטרידה את סופרי הילדים בגרמניה. כתיבתם מלאה תמונות וזוועה. ב'משפחת ובר', למשל, מתוארת אם המובילה עגלה ובה תינוקה שנפגע, והיא אינה מודעת לכך. רק אחר הילדים שם לב שדם מטפטף מהעגלה. בספרים האלה יש אנשים מושפלים, גוועים ברעב, מגורשים, נכלאים, מרושעים. הכותבים לא חסכו בתיאורי סבל וכאב. מה ש'חסכו'

היהודים מתוארים כערמומים, מרושעים, תאבי בצע, בוגדנים, צבועים ופחדנים, ומצבם הכלכלי טוב משל הגרמנים

בלילות חלמתי שדוחפים אותי לתאי גזים. יש לי הרגשה שגרמנים רבים שקראו את מימצאי המחקר שלי מצטערים שזה לא קרה לי

מהקוראים היא זהותו האמיתית של הסובל ושל האחראי לסבל. היו מחנות ריכוז, טרנספורטים, עינויים והוצאות להורג, אבל הקורבן אינו היהודי אלא... הגרמני. רעב? גירוש? רכבות משא? הפליטים הגרמנים הם אלה שנאלצו לעזוב את בתיהם. אונס? ניצול אסירים? כל הקורבנות הם גרמנים. מוות בגז? היהודים הם שהמיתו את עצמם, כדי שלא ליפול לידי הנאצים. הרס? מטוסי בעלות הברית הם שהפציצו את ערי גרמניה. הגרמנים לקחו את כל מרכיבי הסיפור, אבל הפקיעו אותו לעצמם.

"דוגמה בולטת אחרת: התמונה הידועה של הילד היהודי מגטו וארשה המרים את ידי עברה 'עידוד' בספר הילדים 'רוזה וייס'. הפעם הוא מוקף בנאצים ולא בחיילי הוורמאכט, ומסביבו אין זכר ליהודים המבוהלים והמגורשים".

■ ■ ■

ספרי הילדים והנוער על מלחמת העולם השנייה החלו לראות אור בגרמניה כבר ב-1947. מחברי רבי המכר בתקופת היטלר לא הוזכרו והמשיכו לפרסם בגרמניה הפדרלית. גם ספרים שיצאו בעידן הנאצי המשיכו להידפס, אומנם תוך השמטת ביטויים טעונים כמו 'דם הגרמני' או 'צו הדם', אבל הערכים שהספרים האלה הטיפו להם נשארו על כנם.

"טעות לחשוב שספרי ילדים הם דבר נקי ואפוליתי", אומרת שביט, "מדובר בסיפור מאוד פוליטי. כשהתחיימה המלחמה, המטרה היתה בנייה מחדש של העבר, ולגרמניה היה חשוב לשמור על רצף והמשכיות עם מערכת הערכים המסורתית. הערכים של תקופת היטלר הושמטו או עברו הסבה, ובמקום פולחן הפיהרר מטיפים לגאווה, לסולידאריות לאומית ולשירות למדינה".

בתחילת שנות השישים, בעקבות מישפט אייכמן בארץ ומישפטי אושוויץ בפרנקפורט, חדרו עדויות חזוועה גם לספרות הילדים. הספר המוביל היה 'שמו היה פרידריך' מאת הנס פטר ריכטר, שהודפס עד היום ב-36 מהדורות ונמכר ביותר ממיליון עותקים.

"לכאורה זה סיפור כיצד אנשים סימפטיים והגונים יכולים להגיע למצב שבו יבגרו באחרים, או יניחו להם להירצח", אומרת שביט, "ספר על חולשות האדם ונכונותו להתאים עצמו למיטטר טוטליטארי. אלא שריכטר הפך את מה שקרה בגרמניה לעניין אוניברסלי: זה יכול היה לקרות בכל מקום אחר. הבעיה של הסופרים הגרמנים היא שאינם מוכנים לבוא חשבון עם העבר הגרמני ולנסות להבין מדוע זה קרה ודווקא להם". הסיפור שגרמניה מספרת היום לילדיה מעצים את

רשימת רבי המכר

דירוג ידיעות אחרונות בביצוע מכון 'דחף' • 7.1.2000

סיפורת

אומדן מספר עותקים בשבוע	שבועות בדירוג הקודם	בדירוג	1
600-500	8	1	לב לבן כל כך / חוויאר מריאס, מספרדית: אורית קרוגלנסקי, בבל 66 ש"ח.
580-480	18	2	אשה יקרה / יהונתן גפן, דביר 69 ש"ח.
550-450	17	3	וויניקה מחליטה למות / פאולו קואלו, תרגום: יורם מלצר, כתר 65 ש"ח.
540-440	27	4	צבע המים / גיימס מקבריד, תרגום: זיוה יבין, כנרת 59 ש"ח.
500-400	11	5	עלים נושרים / אדלין ין מה, תרגום: שלומית הנדלסמן, כנרת 64 ש"ח.
420-320	2	6	מחווה לשישה סופרים של המאה העשרים / עורכת הסידרה: אילנה המרמן, עם עובד, פרוזה אחרת 64 ש"ח.
410-310	5	7	מוטל בן פייסי החזן / שלום עליכם, תרגום: אברהם יבין, עם עובד / ספריה לעם 62 ש"ח.
400-300	25	8	נער קריאה / ברנהארד שלינק, תרגום: רוני לוביאניקר, זמורה ביתן 48 ש"ח.
390-290	62	9	זכרונותיה של גישה / ארתור גולדן, תרגום: נועם יורן, ידיעות אחרונות / ספרי חמד, פרוזה 74 ש"ח.
380-280	1	10	סיפוריה של 0 / פולין ריאן, תרגום: משה רון, הספריה החדשה, הקיבוץ המאוחד / סימן קריאה 70 ש"ח.

עיון ותיעוד

אומדן מספר עותקים בשבוע	שבועות בדירוג הקודם	בדירוג	1
1,100-1,000	40	1	מי הזיז את הגבינה שלי / ספנסר ג'ונסון, תרגום: דורית לנדס, פקר 69 ש"ח.
550-450	5	2	מילה במילה, אוצר המילים הנודפות, ניגודים ושדות סמנטיים / איתן אבניאון, איתאב 120 ש"ח.
480-380	17	3	רציתי לשאול אותך, פרוץ ליבוביץ... מכתבים אל ישעיהו ליבוביץ וממנו / כתר 90 ש"ח.
410-310	5	4	שיקום הסמכות ההורית / חיים עומר, מודן 72 ש"ח.
400-300	3	5	שתיקה החרדים / שייק בריזל, ידיעות אחרונות / ספרי חמד 68 ש"ח.

הדרכה ופנאי

אומדן מספר עותקים בשבוע	שבועות בדירוג הקודם	בדירוג	1
420-320	23	1	אכול נכון לפי סוג הדם שלך / ד"ר פיטר ג' ד' אדאמו, תרגום: נורית לויןסון, מודן 88 ש"ח.
390-290	3	2	מטבח השף / אלינור רבין, זאב ענר, הד ארצי, 98 ש"ח.
380-280	97	3	בישולה / שולה מודן, מודן, 59 ש"ח.

ילדים ונוער

אומדן מספר עותקים בשבוע	שבועות בדירוג הקודם	בדירוג	1
380-280	5	1	אותיות מפטפות / דתיה בן-דור, מודן, 48 ש"ח.
350-250	13	2	המסע הגדול של כספיון / פאול קור, דביר, 53 ש"ח.
340-240	14	3	ג'ורג' ולישון / דויד גרוסמן, עם עובד 45 ש"ח.

רשימת הספרים רביהמכר התקבלה ביום 4 בינואר 2000 ומתייחסת לתקופה שבין 26.12.99 ל-31.12.99.

הנתונים המספריים הם אומדנים, המבוססים על דיווחים שהתקבלו מרשת סטימצקי כולל ספרי, רשת צומת ספרים, רשת יריד הספרים, אקדמון ומחנות בערים שונות. תל-אביב: בוק שוק, דורון ספרים, טאואר רקורדס מרכז עזריאל, טננבאום, מודן פרוזה, מודן בכיכר, וחמש חנויות נוספות. ירושלים: מבחר הספר, דני ספרים, ירדן ושתי חנויות נוספות. מבשרת ציון: תמיר. חיפה: גולדן, מבחר הספר, יודן וארבע חנויות נוספות. רמת-גן: בוק שוק, גבעתיים: מיסטר הייד. פתח-תקווה: חנות הספרים של מיכאלה, אורבך. רמת השוון: ליריק, שקספיר. כפר שמריהו: בסטסלרס. רעננה: ליריק. נתניה: פומפן. באר שבע: ספרי שולמית ושתי חנויות. ערי שדה נוספות: חמש-עשרה חנויות.

הנתונים אינם כוללים מכירות למנויים. המחירים הם מחירי הקטלוג, שעוגלו לשקלים שלמים.

בניתוח הנתונים ניתן לכל קבוצת חנויות משקל המתאים למשקלן בסל קניות הספרים של הציבור בישראל. המשקלות המתאימים לנקודות המכירה נבנו על סמך דיווחי 1,523 אנשים, המהווים מידגם מייצג של רוכשי ספרים שדיווחו על נקודות קניית הספרים שלהם, ועל סמך נתוני המכירות המבוקרים של מו"לים שונים.

ד"ר מינה צמח, מנהלת מכון דחף

ספר אחד ב-2000

החלום ומחירו

שי האומון, מנכ"ל היצאית ברטא:

בין הספרים שנוצאי בשנת 2000 אני בוחר באטלס ברטא מיוחד, שיופיע בשיתוף עם ההוצאה לאור של משרד הביטחון: לא על מוגש של כסף בעריכת אל"מ פרוץ יהודה ואלך. האטלס מתעד את התחדשות העם היהודי בארצו מראשית התחייה הלאומית, שנושאת רגלה היתה התנועה הציונית על כל פלגיה והבדלים; הוא משקף את המאבק בשלטון הבריטי, את מחיר הדמים להגשמת חלום המדינה; את המאבק האזרחי להבטחת הביטחון; ואת מהלכי השלום והסכמי השלום. כל אלה באמצעות מפות, תצלומים, איורים וטקסט מתורגמים, כולל המהלכים העיקריים במלחמת ישראל והקרבנות המרכזיים ותוצאותיהם. במקביל, יהיה בספר סיפור מדעי מפורט של ההתפתחויות העיקריות שחלו באוכלוסייה, בכלכלה ובפוליטיקה הישראלית. אני רואה בספר הזה כלי סיכום שימושי למאה ה-21.

דרך הספרים האלה, שכמה מהם זכו בפרסים יוקרתיים, מתוודעים ילדי גרמניה לעברם, כיוון שרבים מהם כלל אינם לומדים אותו בשיעורי ההיסטוריה. הספרים האלה בסיסיים בהוויית הילד הגרמני, כמו 'שרה גיבורת ניל' אצלנו. המדעים והמסריר כאחד היא העובדה שכל הספרים כמו נגזרו מעור אחד. לא קל לגרמנים לקבל את מה שמשקף בראי שהצבתי מולם, והם תוקפים ומנסים לערער את מה שמכונה בפיהם 'התיאוריה של שביט'. אבל אני מקווה שיתחיל שם דיון ציבורי רציני, ואני שמחה שלפחות גרמתי לכך שספר אחד, 'שמו היה פרידריך', שהיה היהלום שבכתר, איבד את מעמדו והוא רואים אותו כספר בעייתי.

האם ספרות הילדים שלנו מצליחה להתמודד עם העבר, עם המלחמות, הפליטים, השטחים, האינתיפאדה?

ההשוואה בינינו לבין הגרמנים מקוממת, גם אם אנתנו לא מתמודדים כהלכה עם העבר. בניית סיפור העבר קיימת גם בספרי הילדים שלנו, אבל אצלנו לפחות מתחיל שינוי. אפילו בהשוואה להתמודדות של ארצות הברית עם טבח האינדיאנים, הסיפור שלנו לגבי גירוש הערבים הולך ונפתח ונכנסים בו תכנים שלא הכרנו, כמו למשל אצל דניאלה כרמי. מצד שני, אנתנו וילדינו עוסקים בלימוד השואה, היא תופסת מקום מרכזי מדי בארגון. העולם שלנו. אני ביקורתית לגבי השימוש בשואה, כי אנתנו מנסים להצדיק באמצעותה דברים שאסור להצדיק. אני נגד מסעות של ילדים לארצות-שויץ. מוטב שיכירו את הארץ ופרקים אחרים בהיסטוריה שלה, אבל זה כבר סיפור אחר. אצל הגרמנים, ככל שחולפות השנים, תקופת 1933-1945 מתרחקת, נסגרת ומצטמצמת. כבר אין ילדים בגרמניה, העבר היה מוזמן, אז למה לדורש בו?

המסקנה היא שאין גרמניה אחרת?

יש גרמניה אחרת, המושתתת על עקרונות דמוקרטיים, אבל זו חברה חולה. לא לאורך זמן הם יצליחו להתחמק מהתמודדות עם עברם. ההיסטוריה קשרה אותנו ואותם לסיפור משותף, המעצב את חיי כולנו. ואנתנו, הגיע הזמן שנפסיק להיות הקורבן. זה עושה רע לחברה הישראלית, שכל הזמן חיה בתודעה של השמדה וחוששת שהדבר יחזור על עצמו. לנו יש זכות למתוח קו על העבר, אבל לא להם. עליהם להכיר באחריותם לפרק המזוויע הזה. ושיפסיקו לטאר את עצמם ולתאר בספרי הילדים שלהם את היהודים כמי שלא ידעו לנצל את העזרה שהציעו להם הגרמנים, ולא הצילו את עצמם כמועד ונסעו לפלשתינה.

הפוליטיקאים הגרמנים כבר אומרים: 'אבותינו חטאו, אנתנו צריכים לשאת את הברשה, אבל לא את האשמה'.

הבעיה היא, שהם אינם אומרים בבירור מהו החטא. אפילו לתקינות הפוליטית הזאת, שנאמרת כקלישאה לצורכי חוץ, אין ביטוי בספרות הילדים, וזה בעיני המיבחן האמיתי. אני מקווה שקרוב היום והדור הצעיר שלהם יפוצץ את המורסה הזאת. אם זה לא יקרה, אסור יהיה להשלים עם זה שהם נבנים כמעצמה החזקה בעולם על ידי סילוף וביטול העבר שלהם ושלנו.

תנועת ההתנגדות להיטלר, אבל גם מתאר את הגרמנים כחסרי אונים. המקל מוחזק בשני קצותיו: מצד אחד, מתוארת התנגדות למישר, ומצד שני מסופר שהגרמנים לא ידעו דבר על הוועות ולכן לא גילו התנגדות. בכלל, לפי הספרים, היטלר וקבוצה קטנה של נאצים, מיעוט מטורף ולא-גרמני, צצו מאי שם, השתלטו בעוצמה רבה על גרמניה, ניכסו אותה לעצמם וגררו אותה לתוהו ובוהו.

ספרות הילדים אינה מתכחשת לכך שהיה אדם ששמו היטלר ושהנאצים עשו מעשים גוראים, אומרת שביט, "אלא שמאותם ספרים מתברר, שהגרמנים לא היו נאצים והנאצים לא היו גרמנים. וכמו חלום רע, הנאצים נעלמו עם תום המלחמה. סילוף זה מוציא אותי מדעתי. הם הקדישו כל כך הרבה מחשבה לתיאור הנאצים כשונים מהגרמנים, עד שיצרו, אם כי לא במתכוון, דימיון מזוויע בין הנאצים ליהודים: אלה ואלה שחורים וכהים, קטנים במיוחד, היסטריים, סובלים מעיוותים גופניים, מייחסים חשיבות לענייני פולחן, לחפצים, לאכזרי לבוש ולטקסים. הם רמאים וערמומים, שולטים בגרמניה ומנצלים אותה. הדימיון הזה בין הנאצים ליהודים מאפשר להם להחליף ביניהם: היהודים חרצו את גורל גרמניה וגרמו למצוקה כלכלית. אחר כך בא היטלר והכתיב את גורל גרמניה, ואחרי המלחמה שוב היו הגרמנים תלויים בחסדי היהודים, כי חיילי בעלות הברית שכבשו את גרמניה מתוארים כיהודים. את האנלוגיה הנוראה הזאת מחזקים רמזים, שאילו רק ניתנה ליהודים האפשרות, הם היו מצטרפים למפלגה הנאצית. יש בספרים אלה דמויות של יהודים המבכרים במועד יד ב'הייל היטלר', ילדים יהודים המתגאים בטבעת או ברגלון עם צלב קרס, ילד יהודי אחד מתחנן להצטרף לתנועת הנוער ההיטלראית, ילדה יהודייה שרה שיר נאצי, ויש אפילו ילד המצטרף לחבורה שדולקת אחר ילדים יהודים אחרים וגם הוא קורא להם בשמות גנאי."

המחקר שלך מוכיח על ידי קרן ברטלסמן הגרמנית. האם להצו עליך למתן את ביקורתך? כשהמחקר אושר, חשבנו שהוא יהיה אקדמי. לא היינו מודעים לכך שזו פצצה פוליטית. כשפירסמתי בגרמניה את הממצאים הראשונים, הם הודיעו יחד עם רבים בקהילה המדעית, הסתייגו מהניתוחים שלי, חרקו שן, אבל לא הפסיקו את המימון."

אולי בשלב זה או אחר איבדת את האובייקט טיביות של החוקר וקראת את הסיפורים כישראלית וביהודייה?

אני מודה שאי אפשר לא להיות מעורבת. כל המחקרים האחרים שלי באו מאהבה, אבל המחקר הזה גרם לי סיוטים. בלילות חלמתי שרוחפים אותי לתאי גזים. יש לי הרגשה שגרמנים רבים שקראו את מימצאי, מצטערים שזה לא קרה לי. כדי לא לטעות, ראיתי שיהיו בצוות המחקר גם סטורנטים גרמנים, שגדלו על הספרים האלה והכירו את תפנית העולם שלהם. עודדתי אותם להתווכח איתי והם הצילו אותי מטעויות. בסיפור אחר, למשל, נכתב שהמשפחה היהודייה גרה מעל למשפחה הגרמנית. אני חשבת שזו עוד דרך להביע בצורה עוינת את עליונות היהודים, אבל הסטורנטים הגרמנים הסבירו לי, שדירה עליונה אינה נחשבת אצלם טובה יותר."

איך תסבירי שבהמלצתך תורגם לעברית הספר 'עופי חיפושית סיוון', שגם הוא נגוע באותם תחלואים?

התאהבתי בספר בגלל האירוניה וההומור שבו. המחברת, כריסטינה נסטלינגר, היא מסופרת הילדים החשובות ביותר. באותה תקופה לא הייתי מודעת לתבניות המלות את כל הכתיבה לילדים על תקופת היטלר. היום, כשחשפתי את הצופן, ראיתי לתדהמתי שגם הספר הזה מאמץ אותו: הטקסט היהודי מתואר לפי כללי ה'שטירמר' - קטן מאוד, עם בטן-עגולה כמו כדור, קרחת וזרחת, רגליים עקומות, פה כמעט נטול שיניים, עור צהוב ושמןוני, שיער שחור ומקורול מאחורי אוזניים וקורות. גם נסטלינגר מרגישה את רוחות המוחלטת של הנאצים שעשו בגרמנים כרצונם, ואחר כך ברחו ונעלמו מהעולם. כמעט כל הגרמנים שהיא מתארת היו מתנגדי המישר, וזה כמוני סילוף גורא. אני לא חושבת שצריך להסיר את הספר מעל מדפי הספריות בארץ, אבל צריך לקרוא אותו כספר שמשחרר את הגרמנים מאחריות ומאשמה."

בעידן המלווייה, הווידאו, מישהי המחשב והאינטרנט, לספרות הילדים יש עדיין תפקיד כל כך מרכזי?

בגרמניה ספרות הילדים תופסת מקום מרכזי, ומעמדה חזק בהרבה מאשר בישראל. בתי הספר מקדישים שעות רבות לעידוד הקריאה, וספרים מודפסים במאות אלפי עותקים. במיקרים רבים, רק

ז'הר שביט. אסור להשלים